

*Л.В. Васюренко, канд. екон. наук, доц.,
Харківський банківський інститут Української академії банківської справи НБУ*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті проведений аналіз розвитку банківського сектора України та його функціонування в промисловому секторі Харківського регіону.

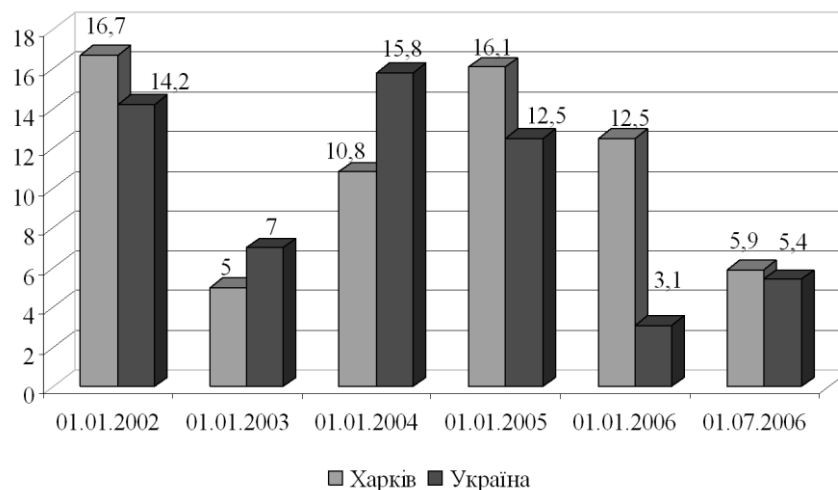
Ключові слова: банківська система, промислове виробництво, інвестування, рівень капіталізації, динаміка зобов'язань, рентабельність активів.

Постановка проблеми. Основою економічних успіхів сучасної країни є надійне та стабільне функціонування вітчизняної банківської системи. Але в умовах усе більшої фінансової глобалізації та регіоналізації рівень розвитку банківської системи в регіонах стає якщо не головним, то одним із ключових елементів економічного зростання. Без комплексного підходу до вирішення економічних проблем, врахування соціальноекономічних особливостей розвитку окремих районів, різниці в обсязі пропонованих регіонами банківських послуг неможливе створення та функціонування ефективної банківської системи, яка сприяє всебічному та динамічному розвитку держави. Тому питання діяльності банків Харківського регіону набувають особливого значення і обумовлюють актуальність проведеного дослідження.

Мета дослідження – комплексний аналіз розвитку банківського сектора та його функціонування в промисловому секторі Харківського регіону.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проводилось за даними Національного банку України та Асоціації українських банків. За результатами дослідження можна зробити наступні висновки.

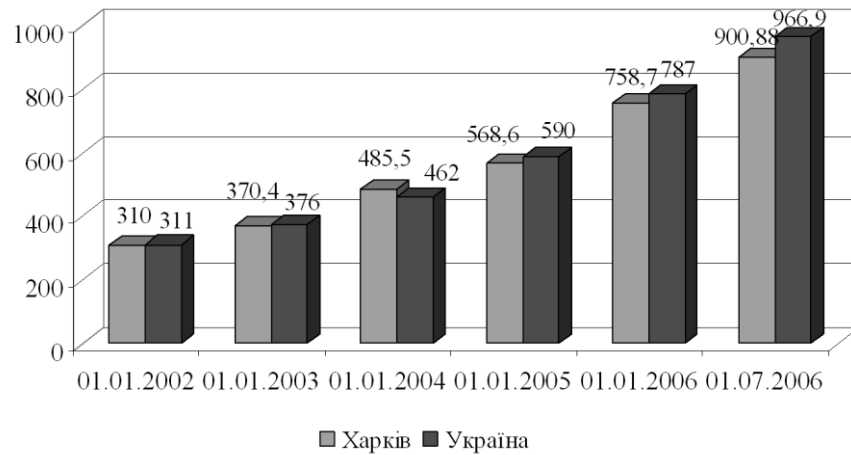
Промислове виробництво за попередні роки зросло майже вповнину, причому темпи росту обласного показника значно перевищили темпи росту промислового виробництва в цілому по Україні (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка промислового виробництва, % до попереднього періоду

Рівень середньомісячної зарплати в Харківському регіоні за минулий рік склав 758,67 грн. і до 2004 р. зріс на 33,4 % (на 190,1 грн.), але в порівнянні з загальноукраїнським, цей показник нижчий. Це на 67,5 % більше прожиткового мінімуму для працездатної особи (453 грн.) і в 2,3 раза більше мінімальної заробітної плати (332 грн.)

За перше півріччя 2006 року рівень середньомісячної заробітної плати склав 900,88 грн. і зріс на 15,8 % (на 142,21 грн.) до відповідного періоду минулого року, але порівняно з рівнем заробітної плати в Україні він менший на 66,02 грн. Це на 44,9 % більше прожиткового мінімуму для працездатної особи (496 грн.) і у 2,4 раза більше мінімальної заробітної плати (375 грн.) (рис. 2).

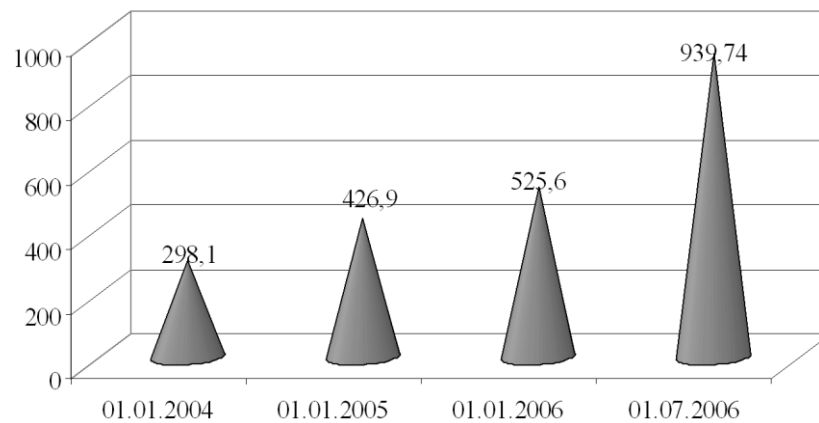

Рис. 2. Динаміка рівня середньомісячної заробітної плати, грн.

Безумовно, ключовим індикатором, що відображає інтеграційну активність, економічну привабливість регіонів, є показник обсягів іноземних інвестицій, що залучаються в економіку регіонів. Іноземні капіталовкладення в економіку області зростають щорічно в середньому в 1,3 раза.

Станом на 01.01.2006 в економіку області залучено іноземних інвестицій на загальну суму 525,6 млн. дол. США, що в перерахунку на одного мешканця області становить 186,2 дол. США проти 151,6 дол. США на початок 2005 р.

Станом на 01.07.2006 в економіку Харківської області залучено іноземних інвестицій на загальну суму 939,74 млн. дол. США, що на 68,5 % більше ніж на 01.01.2006. У перерахунку на одного мешканця області припадало 334,7 дол. США іноземних інвестицій (рис. 3).

Рис. 3. Обсяг іноземних інвестицій в економіку Харківської області, млн. дол. США (наростаючим підсумком з початку року)

У минулому році вдалося зменшити кількість безробітних, які перебували на обліку в міському центрі зайнятості. Рівень офіційно зареєстрованого безробіття на кінець 2005 року становив 2,6 % (у 2004 році – 2,97 %). За рахунок усіх джерел фінансування створено понад 65 тис. робочих місць.

За перше півріччя 2006 року чисельність безробітних склала 37,3 тис. осіб, що на 9,7 % менше ніж на 01.07.2005 (41,3 тис. осіб). Створено 46,7 тис. робочих місць.

Ці показники не могли бути досягнуті без відповідної діяльності банківського сектора, що, в свою чергу, позначилося на активізації та вдосконаленні роботи харківських банків для зростаючих вимог клієнтів.

Станом на 01.07.2006 кількість харківських банків – юридичних осіб, занесених до Державного реєстру, залишилась незмінною – 12, дев'ять з яких за класифікацією Національного банку

України, віднесені до IV групи, два банки – до III групи, один – до I групи, де займає четверту позицію (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг 12 банків Харківського регіону в банківській системі України

Банки	Група, місце		
	01.01.2005	01.01.2006	01.07.2006
I група			
УкрСиббанк	5	5	4
III група			
Мегабанк	43	42	42
Факторіал-банк	52	46	49
IV група			
РЕАЛ-БАНК	99	108	118
Базис	66	60	63
Меркурій	77	80	81
Інпромбанк	57	78	70
Грант	93	107	108
Золоті ворота	79	66	71
Регіон-банк	135	137	138
Земельний банк	120	120	119
Європейський	76	72	74

Враховуючи, що стабільність та надійність банківської системи значною мірою залежить від рівня капіталу, одним із пріоритетних напрямків банківської діяльності є збільшення обсягу капіталу та поліпшення його якості з метою нейтралізації негативних наслідків банківських ризиків і забезпечення захисту інтересів вкладників. Саме на це і були спрямовані зусилля банків Харківського регіону.

Динаміка балансового капіталу представлена на рис. 4, з якого видно, що з року в рік цей показник зростає.

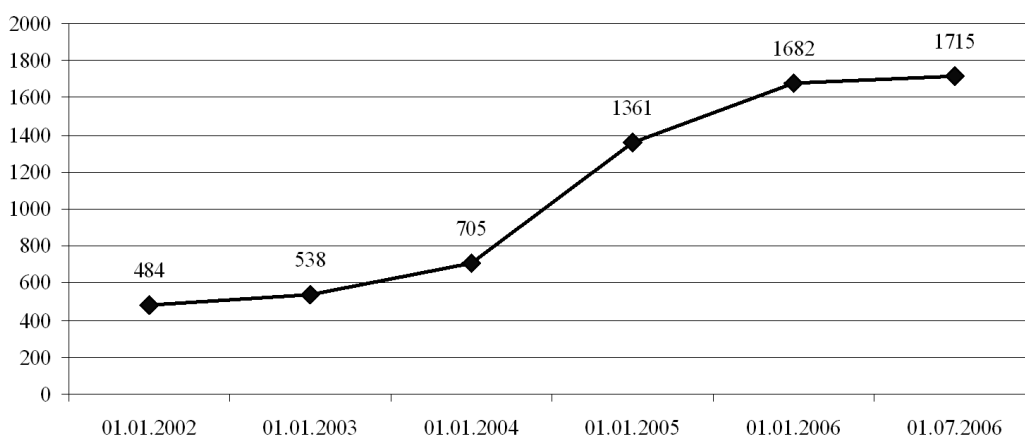

Рис. 4. Динаміка балансового капіталу по 12 банках Харківського регіону, млн. грн.

Особливо вибуховий характер це зростання мало у 2004 р., коли у відносних величинах воно склало 93 %. Необхідно відмітити, що 62 % з цих 93 % припадає на зростання банківського капіталу одного банку – АКІБ “УкрСиббанк”.

Але негативна ознака роботи харківських банків у 2005 році – падіння темпів приросту балансового капіталу, питома вага якого в загальній його сумі по Україні на 01.01.2006 склала

6,6 % при значенні цього показника 7,4 % станом на 01.01.2005. В першому півріччі поточного року ця тенденція залишилася незмінною. Питома вага балансового капіталу банків Харківського регіону в загальній його сумі по Україні на 01.07.2006 склала 5,8 % при значенні цього показника 6,6 % станом на 01.01.2006.

Динаміка статутного капіталу (рис. 5) фактично повторює динаміку балансового капіталу, що говорить про те, що збільшення розміру балансового капіталу в сукупності по банках Харківського регіону було досягнуто в основному за рахунок зростання саме статутного капіталу.

В основі активізації діяльності будь-якого банку лежить ступінь його агресивності на ресурсному ринку. Показники харківських банків підтверджують цю тезу: динаміка зобов'язань банків – юридичних осіб (табл. 2) свідчить про те, що на 2005 рік припало вибухове зростання зобов'язань. В першому півріччі поточного року тенденція до зростання зобов'язань харківських банків залишилася незмінною.

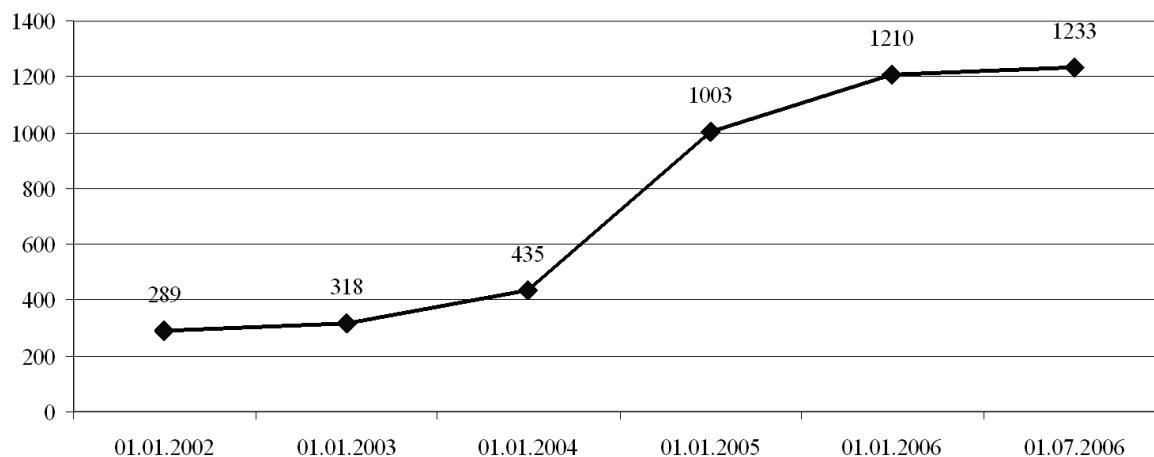

Рис. 5. Статутний капітал по 12 банках Харківського регіону, млн. грн.

Таблиця 2

Динаміка зобов'язань 12 банків Харківського регіону

Банки	Зобов'язання, млн. грн.					
	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	01.01.2005	01.01.2006	01.07.2006
УкрСиббанк	1102,3	1727,0	3549,7	4938,6	9721,44	13710,11
Мегабанк	179,8	284,6	373,5	513,1	695,85	797,69
РЕАЛ-БАНК	122,4	125,6	130,5	128,6	126,00	121,70
Базис	99,7	129,2	194,5	271,0	444,04	479,21
Меркурій	71,4	97,7	176,9	199,7	285,80	316,62
Інпромбанк	74,5	92,4	181,6	290,1	286,82	353,53
Грант	52,3	76,6	111,0	133,9	141,14	160,87
Золоті ворота	48,3	109,2	136,2	220,4	388,84	389,35
Регіон-банк	21,7	24,5	33,5	42,7	73,63	85,92
Земельний банк	22,7	46,4	56,6	58,0	110,26	123,51
Факторіал-банк	57,1	164,0	288,9	357,9	601,04	634,83
Європейський	7,8	3,5	50,1	201,3	348,36	348,45
Всього по Харківському регіону	1860,0	2880,5	5282,9	7355,4	13223,22	17521,79
Всього по банківській системі України	39294,9	53912,6	87352,5	115926,0	188427,13	225104,75

Загальне зростання зобов'язань у 2005 році по банках Харківського регіону склало 79,77 % у порівнянні з попереднім періодом, тоді як у цілому по Україні – 62,54 %. В першому півріччі поточного року загальне зростання зобов'язань по банках Харківського регіону склало 32,51 % у порівнянні з 2005 роком, тоді як в цілому по Україні – 19,47 %.

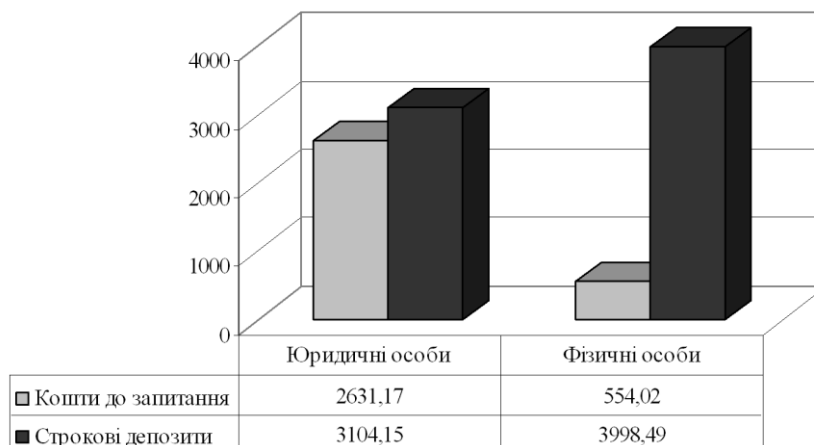
У структурі зобов'язань (табл. 3) традиційно більша частка належить депозитам юридичних і фізичних осіб. Хотілось б звернути увагу на те, що на кінець 2005 р. в сумарному вираженні практично зрівнялись обсяги депозитів у корпоративному та приватному секторах – відповідно 4443 млн. грн. і 4133 млн. грн. Станом на 01.07.2006 обсяги депозитів у корпоративному та приватному секторах становили відповідно 5606 млн. грн. і 4635 млн. грн.

Таблиця 3

Депозити юридичних та фізичних осіб станом на 01.07.2006 по 12 банках Харківського регіону

Банки	Сума всього, млн. грн.		Питома вага в загальному обсязі депозитів банків України, %		Частка в зобов'язаннях, %	
	юридичні особи	фізичні особи	юридичні особи	фізичні особи	юридичні особи	фізичні особи
УкрСиббанк	4007,18	2962,24	1,78	1,32	29,23	21,61
Мегабанк	294,70	361,27	0,13	0,16	36,94	45,29
Факторіал-банк	330,99	229,42	0,15	0,10	52,14	36,14
Базис	198,71	243,78	0,09	0,11	41,47	50,87
Золоті ворота	166,61	190,97	0,07	0,08	42,79	49,05
Європейський	162,31	108,17	0,07	0,05	46,58	31,04
Меркурій	115,50	178,38	0,05	0,08	36,48	56,34
Інпромбанк	112,22	179,54	0,05	0,08	31,74	50,78
Земельний банк	77,89	33,48	0,03	0,01	63,06	27,11
Грант	73,27	80,15	0,03	0,04	45,54	49,82
РЕАЛ-БАНК	38,07	20,21	0,02	0,01	31,28	16,61
Регіон-банк	28,78	47,51	0,01	0,02	33,50	55,30
Всього по Харківському регіону	5606,23	4635,12	2,49	2,06	32,00	26,45
Всього по банківській системі України	79855,11	85204,50	–	–	35,47	37,85

Достатньо позитивною є структура депозитів юридичних та фізичних осіб (рис. 6) по строках залучення коштів. Строкові депозити значно перевищують поточні зобов'язання банків, що не може не бути передумовою для активізації збільшення обсягів середньострокового та довгострокового кредитування.

Рис. 6. Структура депозитів юридичних та фізичних осіб станом на 01.07.2006 по 12 банках Харківського регіону, млн. грн.

Разом з тим, хотілося б звернути увагу на значний приріст депозитів фізичних осіб, що за певних умов (політичних, економічних та фінансових), може бути фактором додаткового ризику.

Дзеркальним відображенням нарощення депозитної бази є збільшення активів (табл. 4), яке у середньому по банках – юридичних особах – Харківського регіону за 2005 рік склало близько 71 %, в першому півріччі поточного року – 29 %.

Таблиця 4

Аналіз змін у динаміці активів по 12 банках Харківського регіону

Банки	Сума, млн. грн.			Темпи зростання, %	
	на 01.01.2005	на 01.01.2006	на 01.07.2006	за 2005 р.	за I півріччя 2006 р.
УкрСиббанк	5680,78	10669,19	14659,55	187,81	137,40
Мегабанк	589,032	812,13	912,19	137,88	112,32
Факторіал-банк	446,248	690,56	725,93	154,75	105,12
Базис	306,89	490,54	529,62	159,84	107,97
Меркурій	249,901	345,96	378,13	138,44	109,30
Золоті ворота	265,294	441,37	441,60	166,37	100,05
РЕАЛ-БАНК	179,265	196,6	192,95	109,67	98,14
Грант	190,423	200,9	220,77	105,50	109,89
Земельний банк	104,448	162,53	186,19	155,61	114,56
Європейський	250,828	406,41	418,78	162,03	103,04
Регіон-банк	78,174	111,2	126,03	142,25	113,34
Інпромбанк	375,058	376,34	445,37	100,34	118,34
Всього по Харківському регіону	8716,341	14903,73	19237,44	170,99	129,08
Усього по банківській системі України	134347,88	213877,98	254558,44	159,20	119,02

Питома вага активів банків Харківського регіону в загальній їх сумі по Україні на 01.01.2006 складає 6,97 % при значенні цього показника на 01.01.2005 6,49 %. Станом на 01.07.2006 питома вага активів банків Харківського регіону в загальній їх сумі по Україні складає 7,56 % при значенні цього показника на 01.01.2006 6,97 %.

Найбільша питома вага в структурі активів (близько 79 %) припадає на кредитно-інвестиційний портфель. Це природно, оскільки робочі активи повинні відбивати затрати по зобов'язаннях і генерувати доходи. В самому кредитно-інвестиційному портфелі харківських банків (табл. 5) 56 % припадає на кредитування корпоративного сектора і 33 % – приватного.

Структура кредитно-інвестиційного портфеля станом на 01.07.2006

Банки	КІП, млн. грн.	Питома вага, %	В тому числі, млн. грн.			
			міжбанківські кредити	кредити юрид. особам	кредити фіз. особам	цінні папери
УкрСиббанк	11575,00	6,20	473,72	6032,88	4394,18	674,22
Мегабанк	684,93	0,37	55,00	458,46	96,37	75,10
Факторіал-банк	591,87	0,32	34,46	287,82	97,23	172,36
Базис	417,52	0,22	6,29	344,07	60,78	6,38
Меркурій	290,39	0,16	11,21	188,55	78,65	11,99
Золоті ворота	383,98	0,21	0,87	244,11	121,38	17,62
РЕАЛ-БАНК	128,02	0,07	6,95	83,78	1,46	35,83
Грант	176,88	0,09	9,40	123,31	39,85	4,31
Земельний банк	166,23	0,09	26,57	109,90	3,08	26,70
Європейський	334,61	0,18	57,10	245,97	16,16	15,38
Регіон-банк	97,89	0,05	1,49	81,33	15,08	0,00
Інпромбанк	324,45	0,17	5,39	233,78	75,39	9,89
Всього по регіону	15171,77	8,13	688,45	8433,96	4999,61	1049,78

Зберігається невідповідність у порівнянні зі структурою депозитного портфеля. Це, безумовно, не є негативним фактором, але свідчить поки що про більшу направленість у роботі банків саме на корпоративний сектор. Хоча 33 % кредитно-інвестиційного портфеля, який припадає на приватний сектор – це достатній показник.

У 2005 році тенденція до збільшення фінансових результатів діяльності банків регіону залишалася незмінною (рис. 7), але у порівнянні з підсумками діяльності банківської системи в цілому її важко охарактеризувати як позитивну. Питома вага прибутку у 2005 році банків Харківського регіону в загальній сумі прибутку в цілому по банківській системі України склала 4,3 % до 5,4 % у 2004 році. У першому півріччі поточного року питома вага прибутку банків Харківського регіону в загальній сумі прибутку в цілому по банківській системі України склала 2,62 % до 4,3 % у 2005 році.

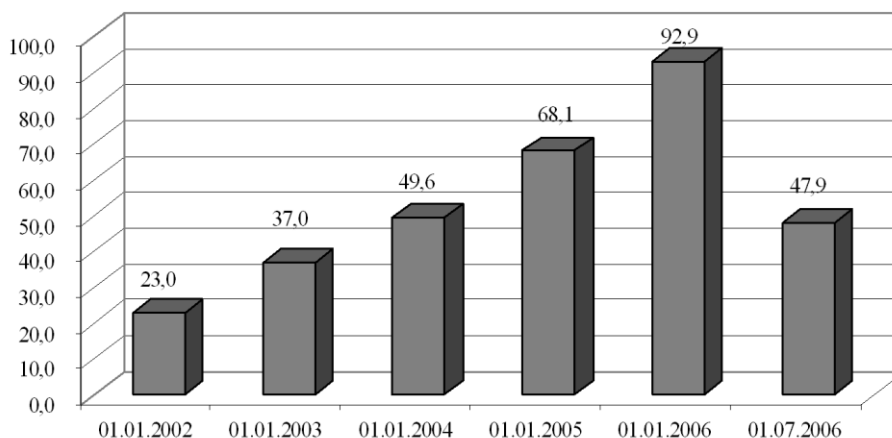

Рис. 7. Фінансові результати діяльності банків Харківського регіону, млн. грн.

Підтверджує певні негативні тенденції у частині прибутковості та економічної ефективності банківської діяльності й показник рентабельності активів (табл. 6).

**Рентабельність активів по 12 банках
Харківського регіону**

Банки	Рентабельність активів, %		
	01.01.2005	01.01.2006	01.07.2006
УкрСиббанк	0,7	0,53	0,19
Мегабанк	0,91	0,68	0,35
Факторіал-банк	0,67	0,18	0,22
Інпромбанк	1,04	1,23	0,52
Базис	0,84	1,04	0,74
Меркурій	1,68	1,29	0,41
Золоті ворота	0,6	0,36	0,17
РЕАЛ-БАНК	0,56	0,57	0,34
Грант	0,73	0,37	0,06
Земельний банк	0,52	1,16	0,73
Європейський	0,52	2,11	0,55
Регіон-банк	2,94	1,93	2,02
Всього по банках Харків. регіону	0,78	0,62	0,25
Всього по банків- ській системі України	0,94	1,01	0,72

В середньому по харківських банках цей показник станом на 01.01.2006 склав 0,62 % проти 1,01 % в середньому по банківській системі України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що вони обговорені та доведені до рівня практичних рекомендацій на черговому засіданні Харківського банківського союзу, а їх використання дозволяє підвищити ефективність фінансової діяльності банківських установ.

2005 рік характеризувався достатньо агресивними результатами діяльності харківських банків, що відобразилось в суттєвому зростанні їх активно-пасивних операцій. Разом з цим, банкам не вдалося за рахунок цього збільшити свою вагу та частку на банківському ринку України.

Більше того, по ряду показників, які характеризують фінансову надійність, економічну ефективність, рентабельність діяльності, банки Харківського регіону свої позиції знизили.

Враховуючи вищевикладене, хотілося б привернути увагу до тих моментів, які, напевно, будуть важливими при проведенні поточної політики та визначатимуть стратегічні цілі в управлінні банківською діяльністю харківських банків.

По-перше, це надмірна концентрація практично по всіх основних показниках банківської діяльності. Так, у структурі сукупних активів харківських банків 72 % припадає на один банк, 28 % – на інші одинадцять. Неважко спрогнозувати, наскільки знизиться частка харківських банків на банківському ринку України після перереєстрації юридичної адреси АКІБ “УкрСиббанк” з Харкова до Києва.

По-друге, залишаються достатньо розбалансованими в частині управління підходи банків до проведення активно-пасивних операцій за строками, обсягами, вартістю джерел залучення та вкладання ресурсів.

Вкрай низьким залишається рівень рентабельності харківських банків у порівнянні з цим же показником по всій банківській системі України. За цим, безумовно, тягнеться неможливість нарощення капіталу за рахунок капіталізації прибутку, з огляду на його недостатність та незначущість.

І, по-третє, вкрай небезпечним є розрив у 2005 р. між зростанням активів (на 71 %) та зростанням капіталу (на 23 %). Як наслідок – неминуче зниження до граничного рівня показника достатності капіталу з усіма витікаючими ризиками виконання обов’язкових економічних нормативів та подальшого проведення цілого ряду окремих банківських операцій.

Отже, негативні тенденції, які були закладені в 2005 році, характерні для діяльності харківських банків і в 2006 році. Особливо враховуючи той факт, що до грудня цього року у частині регулятивного капіталу міжрегіональним банкам необхідно буде забезпечити розмір капіталу в обсязі 57,7 млн. грн., а для банків, що здійснюють діяльність у межах одного регіону – 36 млн. грн.

При цьому реалізація поставлених завдань сприятиме диверсифікації можливостей харківських банків щодо максимального використання можливостей банківського капіталу (з урахуванням регіональних особливостей розвитку) та активізації їх участі в інвестиційній та інноваційній діяльності регіону, що в кінцевому підсумку сприятиме піднесенню їхньої діяльності на якісно новий рівень.

Summary

The article analyses the development of the banking sector in Ukraine and its functioning in the industrial sector of the Kharkiv region.

Отримано 04.09.2006

Васюренко Л.В. Сучасний стан та проблеми розвитку банків Харківського регіону / Л. В. Васюренко // Вісник Української академії банківської справи. - 2006. - N 2. - С. 118-125.